TẠP CHÍ NGHIÊN CỨU
PHẬT HỌC
CƠ QUAN NGÔN LUẬN CỦA TRUNG ƯƠNG GIÁO HỘI PHẬT GIÁO VIỆT NAM
ISSN: 2734-9195

Phàm sở hữu tướng, giai thị hư vọng

ISSN: 2734-9195 09:14 16/11/2026

Thấy tướng để hiểu đời, không chấp tướng để hiểu đạo; có danh không kiêu, có quyền không lạm, có tài không ngạo, có đức biết khiêm nhường.

Tóm tắt

"*Phàm sở hữu tướng, giai thị hư vọng*" là lời dạy sâu sắc của đức Phật trong **Kinh Kim Cang**, giúp con người nhận ra bản chất vô thường, không bền chắc của mọi hình tướng trong cuộc sống. Từ lời dạy ấy, chúng ta cùng nhau bàn về mối quan hệ giữa hình thức và bản chất, giữa danh vị và đạo đức, giữa quyền lực và trách nhiệm, giữa những giá trị bên ngoài với phẩm chất bên trong của mỗi con người.

Thông qua việc kết hợp tư tưởng **Phật giáo** với lời dạy của Lão Tử, Khổng Tử và những lời sách tấn trong Quy Sơn Cảnh Sách, Bách Trượng Thanh Quy, Thiền Lâm Bảo Huấn, đã nhấn mạnh vai trò của đạo đức, sự khiêm nhường, lòng công bằng và trách nhiệm trong đời sống xã hội cũng như trong công tác lãnh đạo, quản lý thiền môn. Qua đó, khuyến khích mỗi người biết nhìn lại chính mình, không để danh lợi và quyền lực chi phối, lấy đạo đức làm nền tảng, lấy sự chân thành làm giá trị và lấy lợi ích chung làm mục đích phụng sự.

Từ khóa: Hình tướng, hư vọng, Kinh Kim Cang, đạo đức, nhân cách, danh vị, quyền lực, người lãnh đạo, người trụ trì, giới luật, đạo và đời

Lời nói đầu

Trong cuộc sống, con người thường có thói quen nhìn nhận và đánh giá nhau qua những gì đang hiện diện trước mắt. Người có tiền bạc thường được chú ý, người có địa vị thường được nể trọng, người có danh tiếng thường được nhiều người tìm đến.

Trong các tổ chức xã hội cũng như trong đời sống tôn giáo, chức vụ, quyền hạn và danh xưng đôi khi trở thành những yếu tố khiến con người dành cho nhau sự kính trọng. Tuy nhiên, có một điều đáng để chúng ta suy ngẫm: những gì được nhìn thấy bên ngoài có thực sự phản ánh đầy đủ giá trị của một con người hay

không?

Bởi trong thực tế, có những người được nhiều người biết đến nhưng chưa chắc đã được mọi người thật lòng kính trọng; có người giữ vị trí quan trọng nhưng chưa chắc đã có đủ sự công tâm và trách nhiệm; có người nói những lời rất hay nhưng cách sống lại chưa tương xứng với điều mình nói.

Ngược lại, có những người sống rất bình dị, không có danh tiếng hay địa vị nổi bật, nhưng lại được mọi người quý trọng bởi sự chân thành, lòng nhân ái và cách đối nhân xử thế đầy nghĩa tình.

Chính từ những điều ấy, lời dạy của đức Phật trong Kinh Kim Cang trở thành một bài học có giá trị sâu sắc đối với mọi thời đại: 凡所有相□ 皆是虛妄□ 若見諸相非相□ 即見如來□

Phiên âm: Phàm sở hữu tướng, giai thị hư vọng; nhược kiến chư tướng phi tướng, tức kiến Như Lai. (Nghĩa là: Phàm những gì có hình tướng đều không có tính chất bền chắc, nếu thấy được các hình tướng mà không chấp chúng là thực thể cố định thì mới có thể nhận ra chân lý). Hai vế của lời dạy này có mối liên hệ rất sâu sắc. Đức Phật không chỉ nhắc chúng ta nhận ra sự không bền chắc của những gì đang hiện hữu, mà còn chỉ ra cách nhìn đúng đắn: không để những biểu hiện bên ngoài che lấp bản chất thật sự của sự vật và con người.

Hình tướng vẫn hiện hữu, nhưng không phải tất cả những gì mắt thấy đều phản ánh đầy đủ sự thật. Danh vị có thể có, quyền hạn có thể được trao, thành công có thể đạt được, nhưng nếu xem những điều ấy là giá trị tuyệt đối thì con người rất dễ sinh ra tự mãn, kiêu ngạo và đánh mất chính mình.

Điều đáng suy ngẫm là trong xã hội hiện nay, khi danh vị, quyền lực, lợi ích và hình ảnh cá nhân ngày càng được coi trọng, lời Phật dạy càng có ý nghĩa thiết thực. Nó không chỉ giúp mỗi người nhìn lại cách sống của mình, mà còn nhắc nhở những người đang đảm nhận trách nhiệm lãnh đạo, quản lý và phụng sự phải biết đặt đạo đức lên trên lợi ích riêng, đặt trách nhiệm lên trên quyền hạn và đặt giá trị con người lên trên những hình thức bên ngoài.

Từ nhận thức ấy, chúng ta cùng nhìn lại bốn vấn đề có mối liên hệ mật thiết với nhau: nhìn thấu hình tướng để nhận ra bản chất; hiểu đúng danh vị và quyền lực để giữ gìn đạo đức; lấy giới luật và đạo hạnh làm nền tảng trong đời sống thiền môn; và biết sống giữa cuộc đời mà không để những được mất, khen chê làm thay đổi phẩm chất của mình.

I. Nhìn thấu hình tướng, nhận ra giá trị chân thật

1. Hình thức không thể thay thế bản chất

Lời Phật dạy "*Phàm sở hữu tướng, giai thị hư vọng*" trước hết giúp chúng ta thay đổi cách nhìn nhận về cuộc sống. Hình tướng ở đây không chỉ là vẻ đẹp bên ngoài, tiền bạc, nhà cửa, chức vụ hay danh tiếng, mà còn bao gồm những biểu hiện mà con người thường dùng để đánh giá nhau như lời nói, cách thể hiện, sự thành công và vị trí trong xã hội.

Sở dĩ đức Phật nói những hình tướng ấy là hư vọng vì chúng luôn thay đổi, không có tính chất cố định và không thể tồn tại mãi mãi theo mong muốn của con người. Một người hôm nay có địa vị, ngày mai có thể không còn địa vị ấy. Một người hôm nay được ca ngợi, ngày mai có thể bị quên lãng. Tiền bạc có thể làm cho cuộc sống đầy đủ hơn nhưng không bảo đảm một tâm hồn bình an. Danh tiếng có thể khiến nhiều người biết đến nhưng không đồng nghĩa với việc người ấy có nhân cách đáng kính.

Cho nên, những điều đức Phật muốn nhắc nhở không phải là phủ nhận những gì đang hiện hữu, mà là đừng nhầm lẫn giữa hình thức và bản chất, đừng lấy những gì đang có trước mắt làm thước đo tuyệt đối để đánh giá con người.

Trong cuộc sống, chúng ta có thể gặp một người nói năng rất khéo léo nhưng chưa chắc đã sống chân thành; một người có vẻ ngoài giản dị nhưng lại có tấm lòng rộng lượng; một người có địa vị cao nhưng chưa chắc đã biết tôn trọng người khác.

Nếu chỉ nhìn vào những biểu hiện bên ngoài, chúng ta rất dễ đánh giá sai về một con người. Chính vì lý dó đó mà trong Luận Ngữ, thiên Vi Chính, Khổng Tử có dạy rằng: 君子不器

Phiên âm: Quân tử bất khí. (Nghĩa là: Người có phẩm chất tốt đẹp không nên tự giới hạn mình như một vật dụng chỉ có một công dụng nhất định.) Có thể hiểu rộng hơn, giá trị của một con người không nên chỉ được nhìn qua một chức năng, một danh xưng hay một vị trí mà họ đang đảm nhiệm. Một người không chỉ có giá trị vì họ đang giữ chức vụ gì, mà còn bởi cách họ suy nghĩ, hành động, đối xử với người khác và trách nhiệm họ thực hiện trong cuộc sống.

Lời dạy ấy gặp gỡ với tinh thần Kinh Kim Cang ở chỗ đều hướng con người vượt qua cách nhìn hời hợt, không để một biểu hiện bên ngoài giới hạn sự nhận thức về bản chất. Vì vậy, khi đánh giá một người, cần nhìn vào cả quá trình sống, việc làm và cách họ đối đãi với mọi người, chứ không nên chỉ dựa vào những gì họ thể hiện trong một thời điểm.

2. Càng có giá trị càng cần biết khiêm nhường

Một trong những biểu hiện dễ thấy của việc chấp vào hình tướng là con người thường muốn khẳng định mình qua danh tiếng, địa vị và sự công nhận của người khác. Khi có được một vị trí, đôi khi chúng ta dễ nghĩ rằng mình quan trọng hơn người khác; khi được nhiều người kính trọng, đôi khi lại quên rằng sự kính trọng ấy cần được nuôi dưỡng bằng chính phẩm chất của mình.

Trong Đạo Đức Kinh, chương 8, Lão Tử dạy: 上善若水

Phiên âm: Thượng thiện nhược thủy. (Nghĩa là: Người có đức hạnh cao đẹp giống như nước.) Nước nuôi dưỡng muôn loài, không tranh giành, luôn tìm đến những nơi thấp mà vẫn đem lại lợi ích cho mọi người. Hình ảnh ấy gợi cho chúng ta một bài học rất sâu sắc: người càng có năng lực càng cần khiêm nhường, người càng có vị trí càng phải biết tôn trọng người khác, người càng được tín nhiệm càng phải có trách nhiệm với niềm tin ấy.

Lão Tử còn có lời dạy trong Đạo Đức Kinh, chương 22: 不自見故明 不自是故彰 不自伐故有功 不自矜故長

Phiên âm: Bất tự kiến cố minh, bất tự thị cố chương, bất tự phạt cố hữu công, bất tự căng cố trưởng. (Nghĩa là: Không tự đề cao mình thì mới sáng suốt, không cho mình luôn đúng thì mới hiểu được lẽ phải, không khoe công thì công lao mới được ghi nhận, không kiêu căng thì mới có thể tiến xa.) Đây là lời nhắc nhở rất đáng suy ngẫm đối với mỗi người, nhất là những người đang có trách nhiệm trong một tập thể.

Khi một người quá coi trọng bản thân, họ thường khó tiếp nhận ý kiến khác biệt, dễ xem lời góp ý là sự phản đối và dễ đánh giá người khác theo cảm xúc riêng. Ngược lại, người biết khiêm nhường sẽ hiểu rằng không ai có thể đúng trong mọi việc, không ai có thể giỏi tất cả mọi lĩnh vực và không ai có thể trưởng thành nếu không biết lắng nghe.

Trong tinh thần Phật giáo, khiêm nhường không phải là tự hạ thấp giá trị của mình, mà là biết nhìn nhận đúng khả năng, giới hạn và trách nhiệm của bản thân. Người có trí tuệ không cần phải chứng minh mình hơn người khác, mà biết dùng năng lực của mình để làm những việc có ích. Như vậy, nhìn thấu hình tướng không chỉ giúp chúng ta bớt đánh giá người khác qua vẻ ngoài, mà còn giúp chính mình không bị cuốn theo sự tự mãn, danh tiếng và những lời ca ngợi.

II. Danh vị và quyền lực

1. Có quyền hạn không đồng nghĩa với có uy tín

Trong cuộc sống, chức vụ và quyền hạn là những điều cần thiết để một tổ chức hoạt động có trật tự. Người lãnh đạo cần có quyền quyết định, người điều hành cần có trách nhiệm phân công và người đứng đầu cần có khả năng dẫn dắt tập thể. Tuy nhiên, điều đáng suy ngẫm là quyền hạn có thể được giao cho một người, nhưng uy tín không thể chỉ dựa vào quyết định bổ nhiệm mà hình thành.

Một người có thể được giao quyền điều hành nhưng chưa chắc đã có được sự tin tưởng của mọi người. Một người có thể đưa ra nhiều quyết định nhưng chưa chắc những quyết định ấy đã nhận được sự đồng thuận. Bởi quyền hạn có thể tạo ra sự chấp hành, nhưng chỉ có đạo đức, năng lực và sự công bằng mới tạo nên niềm tin.

Trong Luận Ngữ, thiên Nhan Uyên, Khổng Tử dạy: 政者□ 正也□ 子帥以正□ 孰敢不正□ Phiên âm: Chính giả, chính dã. Tử suất dĩ chính, thục cảm bất chính? (Nghĩa là: Làm công việc quản lý trước hết phải giữ sự ngay thẳng. Người đứng đầu làm gương bằng sự ngay thẳng thì mọi người cũng sẽ biết sống và làm việc đúng đắn.) Lời dạy này cho thấy gốc rễ của sự lãnh đạo không nằm ở việc có bao nhiêu quyền hạn, mà nằm ở phẩm chất của người sử dụng quyền hạn ấy. Người đứng đầu nếu biết giữ mình ngay thẳng, công tâm và có trách nhiệm thì những lời hướng dẫn của họ sẽ có sức thuyết phục tự nhiên.

Cho nên, Khổng Tử còn dạy trong thiên Tử Lộ: 其身正□ 不令而行□ 其身不正□ 雖令不從□ Phiên âm: Kỳ thân chính, bất lệnh nhi hành; kỳ thân bất chính, tuy lệnh bất tòng. (Nghĩa là: Bản thân người lãnh đạo sống ngay thẳng thì không cần ra lệnh, mọi người cũng tự giác làm theo. Nếu bản thân không ngay thẳng thì dù có ra lệnh, người khác cũng chưa chắc nghe theo.) Hai lời dạy này bổ sung cho nhau, làm sáng tỏ một nguyên tắc căn bản: muốn dẫn dắt người khác, trước hết phải biết tự điều chỉnh mình.

Muốn tập thể có kỷ cương thì người đứng đầu phải nghiêm túc với nguyên tắc. Muốn mọi người trung thực thì bản thân phải sống trung thực. Muốn được người khác tôn trọng thì phải biết tôn trọng người khác.

Đó cũng chính là tinh thần không chấp vào hình tướng. Không xem chức vụ là giá trị của bản thân, không xem quyền hạn là lý do để người khác phải phục tùng, mà hiểu rằng vị trí càng cao thì trách nhiệm càng lớn.

Hình ảnh được tạo bởi AI chỉ mang tính chất minh hoạ.

2. Biết lắng nghe, công bằng và không để tình cảm riêng chi phối

Một người lãnh đạo có đạo đức không phải là người luôn được mọi người đồng tình, mà là người biết lắng nghe những ý kiến khác nhau, biết xem xét đúng sai trên cơ sở sự thật và biết chịu trách nhiệm về quyết định của mình.

Trong thực tế, có những tập thể mất đi sự đoàn kết không hẳn vì thiếu người tài, mà đôi khi vì người đứng đầu chưa biết sử dụng người đúng cách. Có người chỉ tin những người thường xuyên đồng tình với mình, ít quan tâm đến người có ý kiến khác biệt. Có người vì thân quen mà dành sự ưu tiên, vì bất đồng mà thiếu thiện chí, hoặc vì nghe lời một phía mà đánh giá sai một người.

Những điều ấy tưởng như nhỏ nhưng lâu ngày có thể làm mất đi sự tin tưởng, khiến người có năng lực không còn muốn đóng góp, người có thiện chí không còn muốn lên tiếng và tập thể dần mất đi tinh thần cùng nhau xây dựng.

Trong Luận Ngữ, thiên Tử Lộ, có câu: 君子和而不同□ 小人同而不和□ Phiên âm: Quân tử hòa nhi bất đồng, tiểu nhân đồng nhi bất hòa. (Nghĩa là: Người có phẩm chất tốt biết sống hòa hợp dù có những điểm khác nhau; người thiếu phẩm chất có thể bề ngoài đồng ý nhưng trong lòng chưa chắc đã hòa thuận.)

Lời dạy này rất có ý nghĩa đối với việc xây dựng một tập thể. Hòa hợp không có nghĩa là mọi người phải suy nghĩ giống nhau, càng không có nghĩa là không

được góp ý hay nêu lên những điều chưa hợp lý. Hòa hợp thật sự là biết tôn trọng sự khác biệt, cùng hướng đến mục đích chung và giải quyết bất đồng bằng tinh thần xây dựng.

Tinh thần ấy cũng gặp gỡ với những bài học trong Thiền Lâm Bảo Huấn. Qua những câu chuyện về các bậc trụ trì và việc điều hành tòng lâm, tác phẩm luôn nhấn mạnh việc chọn người có đức có tài, biết nghe lời góp ý, không thiên vị và không để lợi ích riêng làm ảnh hưởng đến công việc chung.

Đối với người lãnh đạo, biết dùng người là một năng lực quan trọng; nhưng biết dùng người công bằng lại là biểu hiện của đạo đức. Không nên chọn người chỉ vì thân quen, cũng không nên loại bỏ người chỉ vì họ không thuận theo ý mình. Người có tài cần được tạo điều kiện phát huy, người có đức cần được tin tưởng, người có khuyết điểm cần được góp ý và hướng dẫn để sửa đổi.

Khi giải quyết công việc, cần nghe nhiều phía, tìm hiểu nguyên nhân, phân biệt đúng sai và chịu trách nhiệm với quyết định của mình. Không lấy sự yêu ghét cá nhân làm thước đo, không dùng quyền hạn để áp đặt và không để những lời khen chê làm mất đi sự sáng suốt.

Người lãnh đạo có phẩm chất tốt không sợ người khác giỏi hơn mình, mà biết vui khi tập thể có thêm người tài. Không tìm cách khẳng định bản thân bằng việc hạ thấp người khác, mà biết tạo điều kiện để mọi người cùng tiến bộ. Đó là cách xây dựng uy tín bằng đạo đức, chứ không phải bằng danh vị.

3. Quyền hạn càng lớn, trách nhiệm càng phải cao

Trong Đạo Đức Kinh, chương 17, Lão Tử có lời dạy về người lãnh đạo tốt nhất: 太上□ 下知有之□ Phiên âm: Thái thượng, hạ tri hữu chi. (Nghĩa là: Người lãnh đạo tốt nhất là người mà mọi người biết có sự hiện diện của họ, nhưng không cảm thấy mình luôn bị can thiệp hay áp đặt.) Tinh thần của lời dạy ấy không phải là người lãnh đạo đứng ngoài trách nhiệm, mà là biết điều hành bằng sự sáng suốt, tạo điều kiện cho mọi người chủ động làm việc, không lấy quyền hạn để can thiệp vào mọi việc hay thể hiện sự hơn thua.

Một người đứng đầu có năng lực không nhất thiết phải xuất hiện trong mọi quyết định, không cần chứng minh rằng mọi việc đều do mình chỉ đạo, mà quan trọng là xây dựng được một tập thể có trách nhiệm, có nguyên tắc và có khả năng hoạt động tốt. Trong Phật giáo, tinh thần này càng có ý nghĩa khi nhìn lại những lời dạy trong Thiền Lâm Bảo Huấn và Bách Trượng Thanh Quy. Người đứng đầu tòng lâm không thể chỉ dựa vào quyền hạn để điều hành đại chúng, mà phải biết chọn người, giao việc, giữ gìn nề nếp và tạo dựng sự hòa hợp.

Công việc chung không phải là tài sản riêng của một cá nhân, và vị trí được giao cũng không phải là điều để khẳng định sự hơn kém.

Người có trách nhiệm phải biết đặt lợi ích chung lên trên sự thuận tiện của bản thân. Khi công việc thành công, không nên nhận hết công lao về mình; khi có thiếu sót, không nên đổ lỗi cho người khác. Biết ghi nhận sự đóng góp của tập thể, biết nhận trách nhiệm và biết sửa đổi những điều chưa tốt là biểu hiện của một người lãnh đạo trưởng thành. Bởi vì danh vị có thể làm cho một người được chú ý, quyền hạn có thể giúp một người điều hành công việc, nhưng chỉ có trách nhiệm và đạo đức mới làm cho người ấy được tin tưởng lâu dài.

III. Người trụ trì và đời sống thiền môn - lấy đạo đức làm gốc, lấy đại chúng làm trọng

1. Chức trách càng lớn càng cần tự soi xét

Trong chốn thiền môn, người trụ trì là người được giao phó trách nhiệm hướng dẫn đại chúng, duy trì nề nếp tu học, chăm lo Phật sự và bảo vệ sự thanh tịnh của đạo tràng. Đây là một trách nhiệm có ý nghĩa lớn đối với Tam bảo và cộng đồng.

Tuy nhiên, khi nhìn từ lời dạy "*Phàm sở hữu tướng, giai thị hư vọng*", chúng ta cần nhận thức rằng danh xưng và vị trí chỉ là những biểu hiện bên ngoài của một trách nhiệm. Điều làm nên giá trị của người đảm nhận trách nhiệm ấy chính là đạo đức, năng lực, sự công tâm và tinh thần phụng sự.

Một ngôi chùa có thể được xây dựng khang trang, có nhiều công trình đẹp, có đông đảo Phật tử và nhiều hoạt động Phật sự, nhưng sự phát triển ấy chỉ thực sự có ý nghĩa khi đi cùng với sự tiến bộ trong tu học, sự hòa hợp của đại chúng và đời sống đạo đức của những người đang gánh vác công việc chung. Vì sự hưng thịnh của một đạo tràng không chỉ được nhìn qua quy mô kiến trúc hay những hoạt động bên ngoài, mà còn phải được nhìn qua chất lượng tu học, tinh thần đoàn kết, nề nếp sinh hoạt và sự trưởng thành của mỗi người.

Trong Quy Sơn Cảnh Sách, các bậc Tổ sư đã nhiều lần nhắc nhở người xuất gia phải biết quý trọng chí nguyện ban đầu, không buông lung trong đời sống, không để thời gian trôi qua vô ích và phải thường xuyên tự xét lại việc tu học của mình. Tinh thần sách tấn ấy không chỉ nhắc mỗi người chăm lo việc tu dưỡng, mà còn đặt ra trách nhiệm lớn hơn đối với người đang hướng dẫn đại chúng.

Người trụ trì trước hết phải tự mình thực hành những điều mình khuyên dạy, lấy đời sống có nguyên tắc làm gương, lấy sự chân thành để tạo niềm tin và lấy tinh thần trách nhiệm để dẫn dắt mọi người. Một người có thể nói rất hay về sự khiêm nhường, nhưng nếu không biết lắng nghe thì lời nói ấy chưa đủ sức thuyết phục. Có thể khuyên người khác sống công bằng, nhưng nếu bản thân lại thiên vị thì điều mình nói sẽ mất đi giá trị. Có thể nhắc nhở đại chúng giữ gìn nề nếp, nhưng nếu bản thân không nghiêm túc với trách nhiệm thì khó tạo được sự đồng lòng. Vì vậy, tự soi xét chính mình là việc cần thiết đối với bất kỳ ai đang đảm nhận trách nhiệm trong Giáo hội và thiền môn.

2. Giữ gìn giới luật và nề nếp là giữ gìn giá trị của đạo tràng

Trong Phật giáo, giới luật là nền tảng quan trọng để duy trì đời sống tu học và sự hòa hợp của Tăng đoàn. Giới luật không chỉ giúp mỗi người biết điều gì nên làm, điều gì cần tránh, mà còn là phương pháp bảo vệ thân tâm, giữ gìn sự trong sáng của đời sống tu tập.

Vì vậy, khi nói đến giá trị chân thật của một người trong đời sống thiền môn, không thể chỉ nhìn vào khả năng giảng dạy, điều hành hay những đóng góp bên ngoài, mà còn phải nhìn vào sự nghiêm túc trong việc thực hành giới luật, sự chân thành trong cách sống và tinh thần tự sửa đổi. Trong Quy Sơn Cảnh Sách nhắc nhở người xuất gia phải thường xuyên tỉnh thức trước thời gian, trước những cám dỗ và trước những thói quen có thể làm cho chí nguyện ban đầu bị phai nhạt. Tinh thần ấy cho thấy tu học không phải là việc chỉ nói về đạo lý, mà phải được thể hiện trong từng hành động, từng lời nói và cách ứng xử hằng ngày.

Bên cạnh đó, Bách Trượng Thanh Quy cho chúng ta thấy tầm quan trọng của việc xây dựng nề nếp sinh hoạt trong thiền môn. Từ việc phân công công việc, duy trì thời khóa đến trách nhiệm của từng người trong đại chúng, tất cả đều hướng đến một mục đích chung là giúp đời sống tu học được ổn định và có kỷ cương.

Điều đáng suy ngẫm là kỷ cương không phải để một người có quyền kiểm soát người khác, mà để mọi người cùng có trách nhiệm với đời sống chung. Người đứng đầu cần làm gương, người được giao việc cần hoàn thành bổn phận, người có kinh nghiệm cần hướng dẫn người chưa có kinh nghiệm và mọi người đều phải biết tôn trọng nguyên tắc chung.

Một đạo tràng muốn có sự hòa hợp thì không thể chỉ trông chờ vào tình cảm, mà cần có giới luật và nề nếp. Nhưng nếu chỉ có quy định mà thiếu sự cảm thông thì cũng khó tạo được sự đồng lòng. Vì vậy, tinh thần của Bách Trượng Thanh Quy cần được hiểu trong sự kết hợp giữa nguyên tắc, trách nhiệm và sự tôn trọng lẫn nhau.

Người trụ trì cần biết nghiêm túc với những nguyên tắc chung nhưng không nên cứng nhắc trong cách ứng xử; biết nhắc nhở khi có sai sót nhưng không làm tổn thương người khác; biết phân công công việc nhưng cũng phải quan tâm đến khả năng và hoàn cảnh của từng người.

Khi mọi người cùng sống có trách nhiệm, cùng tôn trọng giới luật và biết nghĩ đến lợi ích chung thì nề nếp thiền môn mới thực sự được duy trì.

3. Biết trọng người có đức, dùng người có tài và giữ sự công bằng

Một trong những nội dung có giá trị thực tiễn sâu sắc của Thiền Lâm Bảo Huấn là những bài học về việc lựa chọn người, sử dụng người và giữ gìn sự công bằng trong tòng lâm. Qua những lời dạy của các bậc cổ đức, chúng ta nhận thấy người trụ trì không chỉ cần có khả năng tu học và điều hành, mà còn phải có tầm nhìn trong việc xây dựng tập thể. Muốn công việc chung được tốt đẹp, phải biết tìm người có phẩm chất, có năng lực, có lòng trung thực và tinh thần trách nhiệm.

Đây là điều rất đáng suy ngẫm trong đời sống hiện nay. Bởi ở bất cứ tổ chức nào, nếu việc lựa chọn người chỉ dựa vào quan hệ thân quen, sự thuận theo ý kiến của người đứng đầu hay những lời khen ngợi bên ngoài thì rất dễ bỏ qua người có năng lực và người thật lòng muốn đóng góp.

Người có đức nhưng còn thiếu kinh nghiệm cần được hướng dẫn. Người có tài nhưng chưa hoàn thiện về cách ứng xử cần được nhắc nhở. Người có trách nhiệm và năng lực cần được tin tưởng giao việc. Không nên vì một vài điểm chưa hợp ý mà phủ nhận toàn bộ giá trị của một người. Đặc biệt, người trụ trì phải biết lắng nghe những lời góp ý, kể cả khi những lời ấy không hoàn toàn thuận với suy nghĩ của mình. Bởi đôi khi một lời nói thẳng thắn có thể giúp nhận ra điều mà bản thân chưa nhìn thấy. Ngược lại, những lời khen ngợi quá mức chưa chắc đã đem lại lợi ích, nếu chúng chỉ làm cho người nghe thêm tự mãn.

Tinh thần này cũng tương hợp với lời Khổng Tử trong Luận Ngữ về việc người có phẩm chất tốt biết hòa hợp mà không cần mọi người phải giống mình. Một tập thể có sức mạnh không phải là tập thể chỉ có một tiếng nói, mà là tập thể biết

lắng nghe, tôn trọng sự khác biệt và cùng hướng đến mục đích tốt đẹp.

Trong việc điều hành thiền môn, sự công bằng còn thể hiện ở cách giao việc, cách đánh giá, cách khen thưởng và nhắc nhở. Không vì thân sơ mà thiên vị, không vì bất đồng mà thành kiến, không nghe một phía mà vội kết luận. Mỗi sự việc cần được xem xét trên cơ sở sự thật, nguyên tắc và lợi ích chung.

Một vị trụ trì có thể không phải là người giỏi nhất trong mọi lĩnh vực, nhưng cần biết trọng người tài, quý người có đức, biết sử dụng người đúng khả năng và sẵn sàng nhận trách nhiệm khi công việc chưa tốt. Đó chính là cách nhìn người không bị hình tướng chi phối, cách dùng người không bị tình cảm riêng làm sai lệch và cách lãnh đạo đặt đạo đức lên trên lợi ích cá nhân.

4. Lấy sự hòa hợp làm sức mạnh, lấy phụng sự làm mục đích

Một đạo tràng có thể có nhiều người tài giỏi, nhiều hoạt động Phật sự và nhiều điều kiện thuận lợi, nhưng nếu thiếu sự hòa hợp thì những ưu điểm ấy khó phát huy đầy đủ giá trị. Cho nên, sự hoà hợp không có nghĩa là mọi người không bao giờ có ý kiến khác nhau, mà là khi có bất đồng vẫn biết tôn trọng nhau, biết đặt lợi ích chung lên trên sự hơn thua và cùng tìm cách giải quyết vấn đề.

Trong tinh thần Bách Trượng Thanh Quy, việc duy trì nề nếp sinh hoạt không tách rời trách nhiệm của từng người. Mỗi người có một phần việc, một vị trí và một bổn phận, nhưng tất cả đều cùng hướng đến sự ổn định của đại chúng. Và trong Thiền Lâm Bảo Huấn cũng cho chúng ta những bài học về người đứng đầu biết giữ gìn sự hòa hợp, không để những mâu thuẫn cá nhân ảnh hưởng đến việc chung. Đó là điều mà bất cứ người trụ trì nào cũng cần suy ngẫm.

Một người lãnh đạo có đạo đức không nên chỉ mong mọi người làm theo ý mình, mà phải tạo điều kiện để mọi người cùng đóng góp. Không nên chỉ quan tâm đến thành quả trước mắt, mà còn phải quan tâm đến sự trưởng thành lâu dài của đại chúng.

Khi có thành công, cần ghi nhận công sức của nhiều người. Khi có thiếu sót, cần nhìn lại cách tổ chức và trách nhiệm của từng bộ phận. Khi có bất đồng, cần tìm nguyên nhân để hóa giải. Khi có người làm tốt, cần khuyến khích. Khi có người mắc sai lầm, cần giúp họ nhận ra và sửa đổi. Một ngôi chùa đáng quý không chỉ ở sự trang nghiêm bên ngoài, mà còn ở tình thương, sự tôn trọng và tinh thần cùng nhau tu học của những người đang sống và làm việc nơi ấy.

Suy cho cùng, người trụ trì không phải là người giữ mọi quyền quyết định cho riêng mình, mà là người biết quy tụ những khả năng tốt đẹp của đại chúng, cùng mọi người gìn giữ Tam bảo và làm cho đạo tràng ngày càng tốt đẹp. Đó mới là giá trị của trách nhiệm phụng sự.

Hình ảnh được tạo bởi AI chỉ mang tính chất minh hoạ.

IV. Sống giữa cuộc đời mà không bị hình tướng chi phối

1. Đừng lấy danh lợi làm thước đo hạnh phúc

Từ việc nhìn nhận hình tướng, hiểu về danh vị và trách nhiệm của người lãnh đạo, chúng ta có thể mở rộng lời dạy của đức Phật đến đời sống thường ngày. Bởi không chỉ những người có chức vụ hay địa vị mới dễ bị hình tướng chi phối, mà bất cứ ai cũng có thể rơi vào sự hơn thua, ganh đua và mong muốn được người khác công nhận.

Có người dành cả cuộc đời để tích lũy tiền bạc, nhưng khi có được những gì mong muốn lại tiếp tục lo lắng vì sợ mất.

Có người luôn mong được người khác kính trọng, nhưng càng quan tâm đến lời khen chê thì càng khó tìm được sự bình an.

Có người vì muốn hơn người khác mà đánh mất tình nghĩa, vì một chút lợi ích mà làm tổn thương những mối quan hệ đáng quý.

Đó là khi con người lấy những giá trị bên ngoài làm mục đích sống và quên mất việc nuôi dưỡng đời sống bên trong. Trong Kinh Tứ Thập Nhị Chương đức Phật

đã dạy về sự nguy hại của lòng tham và việc không biết đủ.

Tinh thần ấy cho chúng ta hiểu rằng vật chất tự nó không phải là điều xấu; vấn đề nằm ở cách con người sử dụng và thái độ của mình đối với vật chất.

Tiền bạc có thể giúp chúng ta chăm lo gia đình, xây dựng cuộc sống và làm những việc có ích cho cộng đồng.

Địa vị có thể tạo điều kiện để một người thực hiện trách nhiệm lớn hơn.

Danh tiếng có thể giúp lan tỏa những điều tốt đẹp. Nhưng nếu quá lệ thuộc vào những điều ấy, con người dễ trở thành người bị chính những gì mình tạo dựng chi phối.

Vì vậy, biết đủ không có nghĩa là không nỗ lực, không phấn đấu hay không làm việc, mà là biết dừng đúng lúc, không vì mong muốn của bản thân mà làm tổn hại đến người khác, không vì lợi ích trước mắt mà đánh mất sự ngay thẳng.

Cho nên, trong Đạo Đức Kinh, chương 44, Lão Tử có câu: 知足不辱□ 知止不殆□ 可以長久□ Phiên âm: Tri túc bất nhục, tri chỉ bất đãi, khả dĩ trường cửu. (Nghĩa là: Biết đủ thì không bị nhục, biết dừng đúng lúc thì không gặp nguy hiểm, nhờ đó có thể giữ được sự lâu dài.)

Lời dạy ấy rất gần gũi với tinh thần Phật giáo về **tri túc**. Một người biết đủ sẽ không vì lòng tham mà đánh mất nhân cách; người biết dừng sẽ không vì danh lợi mà đi quá giới hạn; người biết trân trọng những gì mình đang có sẽ không mãi chạy theo sự so sánh với người khác.

Đó chính là cách thực hành lời Phật dạy trong đời sống hằng ngày: sống giữa vật chất nhưng không để vật chất làm chủ tâm mình, có thành công nhưng không tự mãn, có điều kiện tốt đẹp nhưng vẫn biết nghĩ đến những người còn khó khăn.

2. Không để lời khen chê làm thay đổi phẩm chất của mình

Trong cuộc sống, không ai có thể làm hài lòng tất cả mọi người. Người sống chân thành vẫn có thể bị hiểu lầm, người làm việc có trách nhiệm vẫn có thể gặp sự không đồng tình, người cố gắng làm điều tốt vẫn có khi bị phê bình.

Nếu quá coi trọng sự đánh giá của người khác, con người sẽ dễ thay đổi cách sống theo từng lời khen chê. Khi được khen thì vui mừng, khi bị chê thì buồn giận; khi được chú ý thì tự tin, khi không được công nhận thì cảm thấy mình

không còn giá trị.

Trong Kinh Pháp Cú, phẩm Song Yếu, đức Phật dạy: "*Tâm dẫn đầu các hành động, tâm làm chủ và tâm tạo nên cách con người nhận thức, hành xử.*" Lời dạy ấy giúp chúng ta hiểu rằng muốn thay đổi cách sống, trước hết phải biết chăm sóc và điều chỉnh tâm mình. Nếu trong lòng luôn có sự ganh ghét, hơn thua và tự ái thì dù bên ngoài có được bao nhiêu lời khen, con người vẫn khó có được sự bình an.

Ngược lại, khi biết sống ngay thẳng, chân thành và có trách nhiệm, chúng ta sẽ không quá lệ thuộc vào việc người khác nhìn nhận mình như thế nào. Điều đó không có nghĩa là bỏ ngoài tai mọi lời góp ý. Những lời nhận xét đúng cần được tiếp nhận để sửa đổi; những lời phê bình có căn cứ cần được suy xét nghiêm túc. Nhưng những lời không đúng, những sự hiểu lầm hay những đánh giá thiếu khách quan thì không nên để chúng làm mình đánh mất sự bình tĩnh và phương hướng. Người có trí tuệ biết lắng nghe mà không vội tin, biết suy xét mà không thành kiến, biết nhận lỗi mà không tự ti và biết bảo vệ điều đúng mà không nóng giận.

Đây cũng là điều mà người lãnh đạo và người trụ trì cần thực hành. Không nên vì được nhiều người khen mà cho rằng mọi quyết định của mình đều đúng, cũng không nên vì một vài lời phê bình mà mất đi sự sáng suốt. Điều quan trọng là phải thường xuyên tự xét lại việc làm của mình, lấy sự thật và nguyên tắc làm căn cứ, lấy lợi ích chung làm mục đích.

3. Thấy hình tướng mà không chấp vào hình tướng

Đến đây, chúng ta có thể hiểu sâu hơn ý nghĩa của câu "*Phàm sở hữu tướng, giai thị hư vọng*". Đức Phật không dạy con người phủ nhận mọi hình thức của cuộc sống, mà dạy chúng ta không nên chấp giữ, tuyệt đối hóa những hình thức ấy.

Một ngôi chùa vẫn cần được xây dựng trang nghiêm. Một tổ chức vẫn cần có người lãnh đạo. Một gia đình vẫn cần có trách nhiệm và nền nếp. Một xã hội vẫn cần có những người tài giỏi, có năng lực để điều hành và phụng sự. Nhưng những điều ấy chỉ thực sự có giá trị khi được sử dụng đúng mục đích và đặt trên nền tảng đạo đức.

Có địa vị nhưng không kiêu ngạo, có quyền hạn nhưng không lạm dụng, có tiền bạc nhưng không tham lam, có tài năng nhưng không xem thường người khác, có thành công nhưng không quên những người đã giúp đỡ mình. Đó là cách sống biết trân trọng những gì đang có mà không bị những điều ấy trói buộc.

Người không chấp vào hình tướng không phải là người không quan tâm đến cuộc sống, mà là người biết phân biệt điều gì là phương tiện, điều gì mới là mục đích. Không vì một chức vụ mà đánh mất tình nghĩa, không vì lợi ích mà làm điều sai trái, không vì sự hơn thua mà làm tổn thương người khác.

Đối với người ngoài đời, đó là biết lấy nhân cách làm nền tảng, lấy chữ tín làm giá trị và lấy lòng nhân ái làm cách đối nhân xử thế. Đối với người đang đảm nhận trách nhiệm lãnh đạo, đó là biết lấy công tâm làm nguyên tắc, lấy trách nhiệm làm bổn phận và lấy sự phát triển của tập thể làm thành quả. Đối với người trụ trì, đó là biết lấy giới luật làm nền tảng, lấy đạo đức làm gốc, lấy sự hòa hợp làm sức mạnh và lấy lợi ích của **Tam bảo**, đại chúng làm mục đích phụng sự.

Khi mỗi người biết sống như vậy, chúng ta sẽ không còn quá quan tâm đến việc mình đang đứng ở vị trí nào, mà quan tâm nhiều hơn đến việc mình đã làm được điều gì có ích. Không chỉ mong người khác kính trọng mình, mà còn tự hỏi bản thân đã sống xứng đáng với sự kính trọng ấy hay chưa. Đó chính là sự chuyển hóa từ việc chạy theo hình thức bên ngoài sang việc xây dựng giá trị bên trong.

4. Giá trị của một con người được giữ lại bằng đạo đức và tình nghĩa

Cuộc đời luôn thay đổi. Những gì hôm nay chúng ta có thể ngày mai không còn; những người hôm nay đang ở bên cạnh có thể một ngày nào đó sẽ đi xa. Danh tiếng, tiền bạc và địa vị đều có giới hạn của chúng. Nhưng cách chúng ta đối xử với mọi người, những việc tốt đã làm và những tình nghĩa đã vun đắp lại có thể để lại dấu ấn lâu dài.

Một người có thể không có địa vị cao nhưng luôn được mọi người quý mến vì biết sống chân thành. Một người không có nhiều tài sản nhưng được kính trọng vì biết chia sẻ với người khó khăn. Một người không cần nói nhiều về đạo đức nhưng lại làm cho người khác cảm nhận được sự tử tế qua từng việc làm. Đó mới là những giá trị thực chất của con người.

Vì vậy, học Phật không chỉ là hiểu thêm những lời kinh, mà còn phải biết đem lời Phật dạy vào từng mối quan hệ, từng công việc và từng quyết định trong cuộc sống. Người không học Phật cũng có thể thực hành những giá trị ấy bằng cách sống có trách nhiệm, giữ chữ tín, biết yêu thương và không làm điều tổn hại đến người khác.

Mỗi người nên thường xuyên tự hỏi: Khi có quyền hạn, mình đã sử dụng quyền hạn ấy như thế nào? Khi có lợi ích, mình có biết chia sẻ hay không? Khi được người khác kính trọng, mình có giữ được lòng khiêm nhường không? Khi gặp điều trái ý, mình có còn giữ được sự bình tĩnh và công bằng không? Những câu hỏi ấy không phải để đánh giá người khác, mà trước hết để mỗi chúng ta tự nhìn lại mình.

Bởi điều quan trọng nhất không phải là làm cho người khác nghĩ mình là người tốt, mà là thật sự sống sao cho xứng đáng với những giá trị tốt đẹp mà mình luôn nói đến.

Lời kết

Lời dạy "*Phàm sở hữu tướng, giai thị hư vọng*" trong **Kinh Kim Cang** là một lời nhắc nhở sâu sắc về cách nhìn nhận cuộc đời và giá trị của con người. Khi hiểu rằng mọi hình tướng đều không bền chắc, chúng ta sẽ biết nhìn cuộc sống bằng một thái độ tỉnh táo hơn, không vội vàng đánh giá người khác qua vẻ ngoài, không quá tự hào trước những thành công nhất thời và cũng không quá đau khổ khi những điều kiện bên ngoài thay đổi.

Từ lời Phật dạy ấy, tư tưởng của Lão Tử về đức khiêm nhường, lời Khổng Tử về sự ngay thẳng của người lãnh đạo, những lời sách tấn trong Quy Sơn Cảnh Sách, Bách Trượng Thanh Quy và Thiền Lâm Bảo Huấn đều cùng hướng chúng ta đến một giá trị chung: con người muốn sống có ý nghĩa thì phải lấy đạo đức làm nền tảng, lấy trách nhiệm làm bổn phận và lấy sự chân thành làm cách ứng xử.

Đối với mỗi người trong xã hội, hãy biết trân trọng vật chất nhưng đừng để vật chất chi phối, có danh vị nhưng không tự cao, có thành công nhưng không quên tình nghĩa. Đối với người lãnh đạo, hãy biết sử dụng quyền hạn bằng sự công tâm, biết lắng nghe và tạo điều kiện để người khác cùng phát triển.

Đối với người trụ trì, hãy giữ gìn giới luật, nuôi dưỡng đạo hạnh, xây dựng sự hòa hợp và luôn đặt lợi ích của Tam bảo, đại chúng lên trên lợi ích riêng. Chúng ta không thể giữ mãi tuổi trẻ, tiền bạc, danh tiếng hay vị trí đang có. Nhưng chúng ta có thể lựa chọn cách sống của mình ngay từ hôm nay. Có thể không làm được những việc lớn lao, nhưng mỗi ngày biết sống chân thành hơn, công bằng hơn, khiêm nhường hơn và có trách nhiệm hơn thì đó đã là một sự tiến bộ đáng quý.

Điều đáng tiếc nhất không phải là một ngày nào đó chúng ta mất đi địa vị, mà là khi đang có địa vị lại đánh mất đạo đức; không phải là không được người khác

ca ngợi, mà là vì mong muốn được ca ngợi nên không còn sống đúng với lòng mình; không phải là không có quyền hạn, mà là khi có quyền hạn lại quên mất trách nhiệm. Bởi danh vị có thể tạo nên sự chú ý nhất thời, nhưng không thể thay thế nhân cách. Quyền lực có thể khiến người khác làm theo, nhưng không thể thay thế niềm tin. Hình thức có thể làm cho một con người trở nên nổi bật, nhưng chỉ có đạo đức, tình nghĩa và cách sống chân thành mới làm nên giá trị lâu dài.

Mỗi chúng ta hãy học cách nhìn người bằng sự thận trọng, nhìn việc bằng sự công bằng và nhìn lại chính mình bằng sự thành thật. Đừng chỉ chăm lo xây dựng hình ảnh bên ngoài mà quên bồi dưỡng đời sống bên trong. Đừng chỉ mong người khác kính trọng mình mà quên tự hỏi mình đã sống xứng đáng với sự kính trọng ấy hay chưa. Thấy tướng để hiểu đời, không chấp tướng để hiểu đạo; có danh không kiêu, có quyền không lạm, có tài không ngạo, có đức biết khiêm nhường. Đó không chỉ là bài học trong tu học **Phật pháp**, mà còn là phương châm sống thiết thực đối với mỗi người trong gia đình, ngoài xã hội và trong chốn thiền môn.

Suy cho cùng, điều làm nên giá trị của một con người không phải là những gì người ấy đang có, mà là những gì người ấy đã sống, đã làm và đã để lại cho cuộc đời. Hình tướng rồi sẽ đổi thay, danh vị rồi sẽ qua đi, nhưng một đời sống có đạo đức, có tình nghĩa và có trách nhiệm sẽ luôn để lại những giá trị tốt đẹp trong lòng người.

Tác giả: **Thượng tọa Thích Thiện Hạnh**
Phó Viện trưởng Phân viện NCPHVN tại Hà Nội

***